

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

HAIKU

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTOR

Klemen Gumzej

MENTORICA

Anita Laznik, prof.

Loče, januar 2014

Šolski center Celje
Srednja šola za kemijo, elektrotehniko in računalništvo

HAIKU

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTOR:

Klemen Gumzej, R3B

MENTORICA:

Anita Laznik, prof.

Loče, januar 2014

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

HAIKU

RAZISKOVALNA NALOGA

Šifra: NARAVA

Razred/letnik: 3.letnik

Loče, januar 2014

HAIKU
RAZISKOVALNA NALOGA

ŠIFRA: NARAVA

Razred/letnik: 3. letnik

Loče, januar 2014

1 Kazalo vsebine

3	Povzetek	4
4	Abstract.....	4
5	UVOD.....	5
6	TEORETIČNI DEL.....	5
6.1	Začetek Haikuja	7
6.2	Osnove in tradicije.....	8
6.3	Znana imena	9
6.4	Razvoj po prihodu tujcev	11
7	EMPIRIČNI DEL.....	13
7.1	Materiali in metode	13
7.2	Analiza raziskave.....	13
8	Zaključek.....	16
9	Seznam uporabljene literature.....	17
10	Priloge	18

2 Kazalo slik in tabel

Slika 1:	Primer zapisa japonskega haikuja (Matsuo Bashou).....	6
Slika 2:	Primer haige (Kin Sekishin, 1950).....	8
Slika 3:	Skala z Bashojevimi haikujem	9
Slika 4:	Shikijev spomenik	10
Slika 5:	Publikacija Letni časi.....	12
Tabela 1:	Primerjava zlogovnih struktur v japonščini in slovenščini	6
Tabela 2:	Primerjava tanke in haikuja.....	8
Tabela 3:	Strukturna zgradba haikuja	8

3 Povzetek

V raziskovalni nalogi sem raziskoval pot haikuja skozi njegovo zgodovino, predvsem pa sem se zanimal za odkrivanje razlik in sprememb med originalnimi in tradicionalnimi haikui z novimi, modernimi haikui. Poleg tega me je zanimalo, kdaj se je ta začel širiti po svetu, predvsem pa kje. Sestavil pa sem tudi anketni vprašalnik, s katerim sem želel izvedeti, kako na haiku gledajo drugi, kaj ob njih občutijo, ter kakšno je njihovo poznavanje o le-teh.

4 Abstract

In my research paper, I've been researching haiku and its history, especially in regards to finding the differences between original, traditional haiku and new, modern ones. Furthermore, I wanted to know where and when haiku start to expand to international nations around the globe. Lastly, I've created a questionnaire in which I've gathered the information from people about their point of view on haiku, their feelings, and most of all, their knowledge about this foreign poetic form.

5 UVOD

V Sloveniji se književnih vrst tujih kultur ne obravnava prav pogosto. Tukaj predvsem ciljам na neevropske. Moja raziskovalna naloga raziskuje področje vzhodnoazijske kulture in književnosti, japonske. Že od nekdaj sem se zanimal za to kulturo, zato mi je raziskovalna naloga na to temo ne samo širitev kulture med Slovence, ki je ne poznajo, pač pa tudi bogatitev lastnega znanja o tej čudoviti kulturi.

Dejstvo je, da so se prvi tuji pisci haikujev pojavili šele v začetku devetnajstega stoletja, vendar pa se je ta pesniška oblika v tujini dodobra razvila šele v drugi polovici devetnajstega in v dvajsetem stoletju. Od pojavitve prvih haikujev je torej minilo približno tisoč let. Moja izhodišča hipoteza je, da se haiku v stilu pisanja in pomenu do prihoda zahodnih narodov ni spremenil in je ostal isti, po vzoru tradicije. Ob prihodu tujcev na japonsko pa se je začela tudi industrializacija, zato sklepam, da so se motivi in stili drastično spremenili, še posebej pa v današnjem času, ko je prišlo do hitrega tehnološkega razvoja. Želim pa izvedeti tudi, kje po svetu se je haiku najbolj razširil. Moj sklep na to vprašanje je, da se je najbolj razvil v državah, s katerimi ima Japonska skupne korenine, torej Kitajska, Koreja in Tajvan, ter z angleško govorečimi državami. Za konec pa bi raziskal še mnenja posameznikov sodobnega časa, kaj menijo o haikujih tradicionalnega in modernega časa.

6 TEORETIČNI DEL

Večina teoretičnih izhodišč, ki sem jih uporabil v pričujočem poglavju, so zbrana z različnih internetnih virov, in sicer v največjo pomoč so mi bile strani Wikipedije v več jezikih (slovenskem, angleškem in japonskem) in diplomska naloga Matthewa Gerberja iz države Univerze v Ohio, ZDA.

Začel pa bom z razlago haikuja našega pomembnega pesnika in poznavalca literature- tj. Boris A. Novak. On Haiku razlaga kot eno najbolj jedrnatih pesniških oblik na svetu in s to svojo zgoščenostjo upesnjuje trenutek iz življenja narave.

Gre za japonsko pesniško obliko, ki se je razvila v obdobju Heian (obdobje med leti 700 in 1100). V tistem obdobju je vsak Japonec moral prepoznati in recitirati japonsko in kitajsko literaturo. Ravno v tistem času pa se je razvila oblika krajših pesniških oblik, predvsem tanka (japonska pesniška oblika, ki vsebuje pet verzov). Razvilo pa se ni le pesništvo, pač pa tudi umetnost. Predvsem utrinki iz narave so bili popularni. Ob njih pa so ponavadi podali še kakšen verz. Ravno iz tega razloga se je iz tanke še dodatno razvil haiku. Ko govorimo o haikuju, govorimo o pesniški obliki iz sedemnajstih »On«-ov. Gre za japonsko obliko štetja fonetičnih zvokov iz njihove abecede. Beseda Tōkyō vsebuje 4 On (fonetične zvokove). Ker pa zahodni narodi ne razumemo in ne uporabljamo japonske pisave, smo za nadomestitev On uporabili kar zlog. Tōkyō, po prevodu Tokio, torej vsebuje 3 zloge. Za lažjo predstavo vam podajam nekaj primerov:

Kanji	Hiragana	Transliteracija (On)	Transkripcija	On in Zlog
東京	とうきょう	Tōkyō (To-u-kyo-u)	Tokio (mesto)	4 On, 3 zlogi
広島	ひろしま	Hiroshima (Hi-ro-shi-ma)	Hirošima (mesto)	4 On, 4 zlogi
必至	ひっし	Hisshi (Hi-s-shi)	Hiši (neizogibno)	3 On, 2 zloga
盆栽	ぼんさい	Bonsai (Bo-n-sa-i)	Bonsaj (drevešček)	4 On, 2 zloga

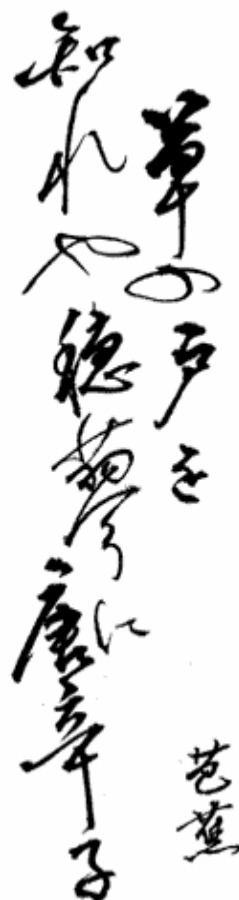
Tabela 1: Primerjava zlogovnih struktur v japonsščini in slovenščini

Kljub temu da je beseda po pomenu še vedno enaka, pa se spremeni število ob štetju. Skratka, haiku vsebuje sedemnajst On-ov ali sedemnajst zlogov, če gre za ne-japonski haiku. Število zlogov v tujih pesmih ni točno določeno, zato lahko opazimo, da imajo nekatere pesmi manj zlogov. To pa izvira iz japonske ideje, da naj bi se haiku recital v enem dihu. Sledeča pesem je primer ravno takšnega haikuja, ki ima manj zlogov (6-4-5).

Prijateljev nasvet -
na križpotju
nenadna tema
Helena Ogorelec

Tudi po številu verzov se domači haikuji ločijo od tujih. Na Japonskem je pravilo takšno, da se haikuji izpisujejo v eni vertikalni vrstici, medtem ko v tujini uporabljamo tri vrstice – verze.

Pesmi pa imajo tudi določen pomen. Ponavadi predstavljajo trenutek iz narave, imenovan *kigo*, ki ga povežemo s človeškim občutjem. Dopolnimo pa ga z razlago o tem, kaj je privedlo do tega občutja. Takšna pesem sicer ni zahtevana, je pa najbolj običajna. Ob zgornji pesmi Helene Ogorelc je namesto trenutka iz narave, uporabljena kar misel, ki pa je

Slika 1: Primer zapisa japonskega haikuja (Matsuo Bashou)

dopolnjena – razložena s pomočjo druge in tretje kitice.

6.1 Začetek Haikuja

Haiku se je začel razvijati v obdobju Heian, in sicer v obliki bolj značilnih kitajskih oblik literature. Za tisti čas je bila Kitajska poznana pod imenom dinastija Song. Zelo so cenili svojo kulturo, zato so jo v velikem obsegu razvijali, predvsem pa so razvili slikarstvo, matematiko, kemijo, ter tudi literaturo. Meščani so imeli zelo velik vpliv v državi, po večini pa so se ukvarjali z trgovino. To pa je tudi razlog, da so svojo kulturo začeli širiti v druge države, predvsem po morju. Med njimi je seveda bila tudi bližnja Japonska.

Od Kitajske so Japonci prevzeli velik del pesništva, vendar pa so sami že izoblikovali svoje pesništvo. Omeniti moram načelo občutja, ki se je oblikovalo z zbirko *Kokinshuu*. V njej je bilo zbranih več literarnih del. Predvsem je izstopal Tsurayuki, eden od štirih glavnih pesnikov tistega časa. Zapisal je delo *Ki no Tsurayuki*, v katerem je zapisal načela poezijskih idealov. Glavno načelo je bilo to, da se japonsko pesništvo naj ne razvija v smeri poezije kot umetnosti, pač pa kot upodabljanje človekove duše in njegovih občutkov. Vsa japonska literatura je od takrat dalje sledila temu konceptu in mu skušala slediti, med njimi tudi haiku. Tsurayuki je svoje delo takole obrazložil;

*Semena Japonske poezije ležijo v človeški duši, zrastejo pa v liste tisočih besed.
Veliko stvari se dogaja ljudem tega sveta. Vse kar lahko mislijo in čutijo, so dana
čustva, v razlagi tistega kar vidijo in slišijo. [...] Poezija je tista, ki, brez napora,
zbliža nebesa in pekel, zmeša občutja nevidnih bogov in duhov, poboljša odnose
med moškim in žensko, in pomiri srca silovitih bojevnikov.*

Skratka, Tsurayuki je s tem želel izraziti načelo, da je izjemna pesem tista, ki nase veže elemente emocij, spontanosti in izkušenj skozi določen dogodek v času.

Sedaj poznamo tipične osnove haikuja, vedeti pa še moramo, od kod izvira. Ironično se sliši, se je haiku razvil ravno iz literarnih del, pri katerih je sodelovalo večje število avtorjev. *Kokinshuu* uvrščamo med nje. Takšne zbirke se same po sebi imenujejo *renga*. V takšno zbirko je prispevalo večje število pesnikov, lahko tudi več deset, nadzoroval pa jih je *renga mojster*. Pesniki so izmenično pisali kitice, ki so se med sabo povezovale. Prvi verz renga pa je imenovan *hokku*, ki je zelo podoben današnjemu haikuju. Za razliko od haikuja, je hokku dosti težje razumljiv, ravno zaradi tega, ker je bil pisan v kolektivu, torej se nanaša na druge kitice.

Renga pa je ravno zaradi kolektivnega dela v obdobju Meiji tonila v pozabo. Kot sem že omenil, so Japonci prevzeli velik del svoje literature iz Kitajske. Ravno zaradi nje so obudili tipično pesniško obliko, imenovano *tanka*. Gre za petvrstično pesem, s fiksnim številom zlogov v vrstici (5-7-5-7-7). Tanka se je uporabljala že pred obdobjem Heian, vendar se je zaradi popularnosti izgubila v času. Ponovno so jo obudili, ker so želeli pisati dela po vzoru zahodnjaških narodov, predvsem Kitajske in določenih evropskih narodov. Ta pa so po navadi bila pisana v obliki samostojnih del – vsak avtor zase, kar je tipično nasprotje renga.

6.2 Osnove in tradicije

Veliko ljudi navaja, da se je haiku razvil iz tanke, kar je samo deloma resnično. Večina jih tako meni iz razloga, ker sta si haiku in tanka po številu zlogov podobna.

Tanka (5-7-5-7-7)	Haiku (5-7-5)
Neko noč davno tega naša mati v kimoni ali se spomniš padajoče snežinke na njenih črnih laseh	Dolga zimska noč razpravljam o pesništvu z natarjem

Tabela 2: Primerjava tanke in haikuja

Vendar to pravilo velja le za tuje haikuje, ker je japonski haiku pisan v eni vrstici. Za primer si vzemimo zelo znan haiku z naslovom *Star ribnik*.

Original	古池や蛙飛び込む水の音
Hiragana	ふるいけやかわずとびこむみずのおと
Transliteracija	furuike ya kawazu tobikomu mizu no oto
Prevod	Ta stari ribnik žaba skoči v vodo globoki odmev

Tabela 3: Strukturna zgradba haikuja

Ob branju originalnega zapisa bi torej brali pesem v eni vrstici (original). Ta vrstica pa nosi sedemnajst fonetičnih glasov, ki jih reprezentira sedemnajst znakov Hiragane. Sedaj pa če pogledamo prevod, lahko opazimo, da bi pesem v eni povedi zvenela nenaravno, nepovezano in čudno. Tri vrstice pa nam omogočijo čenitev pesmi, kar pa posledično privede k lažjemu razumevanju same pesmi.

Obstajajo pa tudi druge teorije, ki pravijo, da se je haiku razvil iz drugih oblik literature, kot so na primer *haibun* (kombinacija proze in poezije), ali pa *haiga* (kombinacija poezije s slikami). Takšna poezija je bila v obliki hokku, torej enovrstična. Vsekakor pa se je

Slika 2: Primer haige (Kin Sekishin, 1950)

hokku najbolj uporabljal še vedno v rengi. Termin *haiku* je kot samostojno besedo označil Masaoka Shiki, kar pa se je zgodilo šele konec osemnajstega stoletja. Skratka, haiku je kratka pesem, ki je načeloma pisana v eni ali treh vrsticah. Z njo želimo zapisati perspektive človeške psihe, katero določa fizično okolje, načeloma iz narave, ki je dodatno povezana z domišljijo posameznika.

6.3 Znana imena

Skozi japonsko zgodovino lahko opazimo, da je bilo zelo malo ljudi poznanih za svoja dela iz literature, predvsem pa iz haikuja. Med njimi so najbolj izstopali Basho, Buson, Issa in Shiki. Ta četverica je živela v času med sedemnajstim in devetnajstim stoletjem. Med njihovim življenjem in koncem obdobja Heian je torej nekaj stoletij tišine. V tem času je na Japonskem vladal srednji vek oz. fevdalizem. Še posebej ga zaznamujejo bitke, predvsem pa zelo huda državljanska vojna, kar je ena od teorij za zastoj literature. Je pa čas državljskih vojn čas, ko Japonska stopi v stik z evropskimi kulturami. Sprva sicer le z Portugalci, kmalu za tem pa še s preostalimi močnimi kolonialci, kot so Španija, Anglija in Nizozemska. O njih bom govoril kasneje; najprej se osredotočimo na prej omenjeno četverico pesnikov.

Prvi izmed njih, ki je tudi najpopularnejši, je Matsuo Bashou. Slednji je živel v sedemnajstem stoletju, povzročil pa je, da se je hokku začel obravnavati kot resen tip pesništva v literaturi. Resno se ni obravnaval iz dejstva, da je hokku večinoma bil pisan v rengi, ki pa je bila pisana v skupinskem okolju. Večina se jih je ob pisanju zabavala, še posebej pa z alkoholnimi

pijačami – sake. Ker so bili bolj »dobre volje«, so seveda pisali razne tematike, ki jih sicer ne bi pisali, na primer tematike erotike, vulgarnosti, zabavanja. Ravno zaradi tega razloga se je renga obravnavala kot pesniška oblike »nižjega sloja«.

Bashou je sicer bil privrženec bolj stila *renku*, stil povezanih verzov – podobno kot renga, kot pa haikuja, ki je takrat še vedno bil

Slika 3: Skala z Bashojevimi haikujem

poznan pod imenom hokku. Večina ljudi ga pozna kot mojstra haikuja, vendar pa, kot je sam zapisal, je bil privržen stilu renku:

»Mnogi, ki mi sledijo, lahko pišejo hokku tako dobro kot jaz. Kjer se pokažem, kdo v resnici sem, je v povezovanju haikai verzov.« Njegov najbolj znan haiku je *Star ribnik*, ki ste ga prebrali na prejšnji strani. Ta haiku je bil tako popularen, da so ga oblasti dale vgravirati v skalo, ki sedaj leži v parku Kiyosumi, v Tokiu. Basho je poleg tega bil prepoznan tudi po svojih potopisih, v katerih je pisal dela v obliki haiga, torej slike oziroma skice s pesmijo.

Drugi izmed četverice je poznan pod imenom Yosa Buson. Bil je pesnik haikujev, ki se je gibal po vzoru svojega idola, Bashouja. Podobno kot on, je tudi sam potoval po japonski in v svojih potopisih zapisoval haikuje. V svojih štiridesetih letih se je končno ustalil v mestu Kyoto, kjer je do konca življenja pisal pesmi in učil poezijo.

Tretji je Kobayashi Issa. Čeprav ni poznan toliko kot ostali trije, so njegova dela bila številčnejša od Busona, imel pa je skoraj toliko del kot Bashou. Njegovo življenje so zaznamovale številčne tragedije, ki so se mu dogajale od mladih let. Med njimi so na primer smrt matere v njegovih mladih letih, boj za dedovanje premoženja staršev, smrt njegovih otrok, izguba lastne hiše, ipd. Zaradi tega so njegovi haikuji bili predvsem pesimistični. Sledeči haiku je napisal ob smrti svojega prvorojenega otroka, ki je umrl kmalu po rojstvu.

Ta naš rosen svet
res je rosen ta naš svet
pa spet in spet in ...
Kobayashi Issa

Slika 4: Shikijev spomenik

Kot zadnji pa nam je ostal še Masaoka Shiki, kar pa je njegovo pravo ime. Vzdevek Shiki je dobil zaradi svoje bolezni, tuberkuloze, ki ga je spremljala skozi vso življenje. Shiki sicer v japonščini pomeni kukavica, katere pa ob svojem petju kašljajo kri – podobno, kot se to dogaja pri tuberkulozi. Kljub bolezni se je udeležil velikih pozicij in projektov – med njimi urednik časopisa, dopisnik med prvo Sino-Japonsko vojno. Napisal pa je tudi veliko reform na temo starih literarnih vrst – predvsem haikuja in tanke. Prav on je zaslužen, da se je oblikoval slog haiku, ki naj bi se po definiciji razlikoval od standardnega hokku, ki ga najdemo v rengi. Čeprav je poznan kot velik

pisec haikujev, so njegova dela obsegala tudi prozo. Za to je verjetno zaslužen tudi njegov prijatelj v času šolanja, Natsume Souseki, ki je eden najbolj znanih japonskih romanopiscev. Shiki je, kot sem že omenil, bil urednik časopisa, v katerem je pisal članke na temo haikuja. Mnogi njegovi članki so bili namenjeni izobraževanju, ali pa so bili posvetilni. Takšni deli sta recimo *Haikai Taiyou (Haikai za začetnike)* in *Haijin Buson (Haiku pesnik Buson)*. Njemu v čast so, podobno kot Bashoju, postavili spomenik v njegovi rodni vasi Matsuyama.

6.4 Razvoj po prihodu tujcev

Kot sem že omenil, so Japonci stopili v stik z evropskimi ljudstvi šele v sredini petnajstega stoletja. S Kitajsko so trgovali že pred tem, vendar so zaradi vojn z dinastijo Yuan, obdobje kitajske okupacije s strani Mongolcev, v času trinajstega in štirinajstega stoletja, z njimi prekinili vse stike. Kitajska je torej pomagala pri razvoju literature v obdobju Heian, ne pa tudi v med japonskim srednjim vekom.

Prvi izvenazijski nerod, ki je stopil na Japonsko, je bila Portugalska. Njihove prve ladje so prispele v mesto Tanegashima leta 1543. To je bil čas, ko se je odvijala huda državljanska vojna. Zato ni presenetljivo, da so bili Japonci fascinirani nad modernim orožjem Evropejcev, še posebej nad ročnim strelnim orožjem, arkebuze. Sicer pa so na Evropejce gledali kot necivilizirane barbore, saj se niso vedli dovolj dostojno njihovemu standardu. Vendar pa so se dogovorili za trgovanje, saj si je japonska močno prizadevala za pridobitev eksotičnih materialov, do katerih niso morali dostopati. S trgovanjem so pridobili kopico novih tehnologij in kulturnih napredkov, kot so orožja, ladje, umetnost, jezik, kulinarika, ipd. Vendar pa so Evropejci svoj položaj rahlo izkoristili s prinašanjem krščanske vere. Dejstvo je, da kjer je morala ljudi nizka, v tem primeru zaradi vojne, se jih da lepo privabiti in prepričati v drugačno mišljenje. Zaradi tega se je število misionarjev in jezuitov drastično povečalo. To iz vidika kulture in umetnosti sicer sploh ni slabo, saj so s tem na Japonsko prinesli tudi evropsko literaturo, predvsem pa literaturo o verskih tematikah. Zahodnjaška literatura je temeljila na individualnem pisanju, kar je točno nasprotje tedaj zelo popularne japonske literature, renga, ki je temeljila na skupinskem pisanju. Mnogi pisci so zato začeli pisati individualno. Vse skupaj pa je seveda neposredno vplivalo tudi na haiku, tedaj še vedno hokku, da so ga pričeli pisati individualno. Prepoznaven pa je postal nekje šele 100 let kasneje, s prihodom slavnega pisca, ki smo ga že obravnavali, Bashouja.

Vpliv tujcev se je skozi čas ponovno spremenil, saj se je Japonska okoli leta 1641 v veliki meri izolirala od sveta. To pa je seveda pomenilo, da se je država razvijala brez vplivov tujih držav. Zaradi takšnega samostojnega razvoja, so se lahko pisci prav tako razvijali po svojih merilih. Ta izolacija je trajala do sredine devetnajstega stoletja. Ravno med tem časom pa je živela prej omenjena četverica najbolj znanih japonskih piscev in pesnikov. Država se je

ponovno odprla svetu do začetka dvajsetega stoletja. Ta čas zaznamuje velika industrializacija, začetek novih reform, opuščanje starih tradicij, npr. tradicije samuraja, ter splošna modernizacija države, po vzgledu zahoda. Za haiku je to pomenil oder novih kritik iz vidika ljudi vsega sveta. Dosti ljudi ga je poizkušalo pisati in prikazati, predvsem Američani in Francozi. Vendar pa se v začetku dvajsetega stoletja še zanj niso ravno najbolj zagreli.

Ambicije po literaturi so v prvi polovici dvajsetega stoletja zopet padle, predvsem zaradi imperializma – širjenja teritorija z vojnami kot so Sino-Japonski vojni, Korejska vojna ipd. Šele ameriška okupacija japonske po koncu druge svetovne vojne je haiku spravilo v splošno globalizacijo. Povsem se je razširil v Ameriki, saj so vojaki ZDA domov prinašali japonsko kulturo, med drugim tudi literaturo. To je sprožilo velik val navdušenja v Ameriki. Za to je predvsem kriv Kenneth Yasuda, ki je s svojo knjigo, *The Japanese Haiku: It's Essential Nature, History, and Possibilities in English, with Selected Examples*, navdušil številne kritike doma in po svetu. V knjigi je zapisal temelje tujega haikuja, skratka zgradbo, zlogovno kompozicijo, ipd.

Seveda pa se je s širjenjem moderne tehnologije, predvsem pa interneta, haiku lažje razvijal med običajnim ljudstvom. Dandanes se je haiku najbolj ustoličil v regijah z angleško govorečimi prebivalci, največje regije piscev haikuja prihajajo predvsem iz ZDA, severne Evrope (Skandinavija) ter Balkana. Še posebej na balkanskem polotoku so haiku vzeli kot domačo, na kar kažejo številne publikacije v Sloveniji, Hrvaški, Srbiji, Romuniji, itd. Pri nas najbolj znana publikacija na temo haikujev nosi naslov *Letni časi*. Da pa bi države različnih narodnosti, religij, ras, povezali med sabo, obstajajo na svetu številna društva. Ravno na Balkanu obstaja društvo oziroma projekt *Aozora*, kar v japonsščini pomeni »modro nebo«, sinonim za upanje, svobodo, bratstvo, poletje in mir. Cilj tega projekta je združenje vseh lokalnih društev iz vsake posamezne države, da se zberejo v celoto ter tako prispevajo k boljši prepoznavnosti haikuja v regiji. Večkrat organizirajo tudi zборе, kjer se vsa društva zberejo in prikažejo svoja dela. V Sloveniji imamo prav tako društva, najbolj poznano je Haiku Društvo Slovenije.

Slika 5: Publikacija *Letni časi*

7 EMPIRIČNI DEL

7.1 *Materiali in metode*

Za empirični del svoje raziskovalne naloge sem uporabil anketni vprašalnik, ki sem ga distribuiral v digitalni obliki. Prav tako sem anketo zapisal v slovenščini za Slovence ter v angleščini za tujce. To sem storil iz razloga, da bi primerjal odgovore med njimi. Anketo sem razposlal na več različnih virov, torej več različnih forumov, klepetalnic, socialnih omrežij, ipd., vendar teh nisem dodatno ločil med sabo. Glede na starostno skupino predvidevam, da so anketo večinoma odgovarjali mladostniki in odrasli med 15. in 30. letom starosti.

Vse odgovore sem prejel v skupno datoteko s pomočjo programske opreme *Google Docs*. Vprašanj na anketnem vprašalniku je bilo pet, vsa pa so bila sestavljena tako, da je moral anketiranec zapisati svoj odgovor oziroma svoje mišljenje. Večini se je takšen način zdel rahlo pretežak, saj so pričakovali anketo za obkroževanje. Nekaj ljudi, s katerimi sem tudi dosti v kontaktu, mi je povedalo, da zaradi kompleksnosti in odprtih vprašaj, ankete sploh niso rešili. Nekaj vprašanj bi resda lahko spremenil v bolj preproste odgovore, vendar me je zanimalo posameznikovo mišljenje, zato ankete nisem naredil z vnaprej pripravljenimi odgovori. Sicer sem zaradi tega morda resda odvrnil nekaj ljudi, vendar sem želene rezultate vseeno pridobil.

7.2 *Analiza raziskave*

Anketo sem začel s kratko obrazložitvijo haikuja, torej pomen, sestava, izvor, itd. Nato sem podal tri primere haikujev avtorjev iz različnih držav in časovnih obdobj. Prvi je bil haiku avtorice Tatjane Malec, ki še živi in ustvarja v Sloveniji. Drugi je bil bolj tradicionalen, avtorja Kyoshija Takahame. Avtor tega haikuja je živel na Japonskem v prvi polovici prejšnjega stoletja. Kot zadnji pa je haiku avtorice Kiko Akishino, ki je trenutno živeča princesa v japonski cesarski družini. Prav ta je po obisku Slovenije lansko leto napisala haiku, ki ga je posvetila otrokom Čipkarske šole v Idriji. Moji prvi dve vprašanji na anketnem vprašalniku sta se navezovali ravno na te tri haikuje. Kot prvo vprašanje sem zastavil občutja ob prebranih haikujih. Tukaj smo tako Slovenci, kot tudi tujci, zelo »*pogrnili*«. Samo 1 % izmed vseh prejetih odgovorov, je za občutja povezal razumevanje, torej naravo s pogledom na družbo, preteklost in pesništvo. Vseh ostalih 99 % pa ni ravno razumelo pomen teh pesmi. Večina jih je občutila tesnobo, nerazumevanje in nelogičnost. Podobna slika je tudi med tujci, saj prav tako samo 5 % odgovorov ustreza logičnemu razmišljanju o naravi, vsi ostali pa so bili precej zmedeni.

Drugo vprašanje je bilo precej direktno, namen vprašanja pa je bil prepoznavanje tradicionalnega haikuja. Vsi Slovenci, 100 % anketirancev, je za tradicionalen haiku označilo haiku avtorja Takahame, predvsem zaradi povezave z naravo. Tuji anketiranci pa so bili malce zmedeni, saj so bili pogrupirani med drugim (45 %) in tretjim (55 %) haikujem. Drugi zaradi narave, slednji pa zaradi »božjih besed«, kot so na primer *Idrijske čipke*, ang. *Idrian laces*. Ampak ne eni in ne drugi niso imeli prav, saj tradicionalen haiku ni le en, pač pa sta dva, drugi in tretji. Predvidevam, da je Slovenci niso izbrali tretjega haikuja ravno zaradi tega, ker se v pesmi pojavljajo slovenske besede – Idrija. Dejstvo pa je, da četudi je ta haiku bil spisan še letos in vsebuje tematike iz trenutnega sveta, se drži vseh temeljnih načel haikuja, zato ga uvrščamo med tradicionalne haikuje.

Eno od mojih začetnih tez sem v bistvu z raziskovanjem teorije že dosegel. Govorim o razvoju haikuja po svetu. Svojo tezo lahko delno ovržem. To pa iz razloga, ker sem zapisal, da se je haiku razvil v državah vzhodne Azije ter angleško govorečih držav. Kot pa lahko razberemo iz zadnjega poglavja v teoretičnem delu, temu ni ravno tako. Zapisal sem, da se je najbolj razvil v evropskih državah, predvsem v Skandinaviji in na Balkanu. Države pripadnice teh dveh regij pa seveda niso angleško govoreče države, temveč so pripadnice nordijskih jezikov v Skandinaviji in pretežno slovanskih na Balkanu. Poleg teh dveh regij v Evropi, pa se je haiku razvil tudi v Ameriki, predvsem v ZDA, ter v manjši meri tudi v zahodnoevropskih državah. Ravno ZDA je federacija, ki je mojo tezo delno potrdila, saj tam govorijo materni jezik – angleščino.

Ker pa sem še vseeno želel slišati mnenja ljudi o poteh razvoja haikuja, sem v anketni vprašalnik postavil vprašanje bolj osebno mnenje, s katerim sem želel izvedeti mnenja posameznikov, kje se je haiku po svetu razvil najbolj. 90 % anketirancev je na to vprašanje odgovorilo z državo Kitajsko, vendar pa to ni pravilen odgovor. Že res, da je Kitajska pomagala pri razvoju literature v japonskem obdobju Heian, vendar pa na haiku ni imela neposrednega vpliva. Preostalih 10 % anketirancev je na vprašanje odgovorilo z ZDA, ali pa Evropskimi državami, skratka zahodnimi državami.

Zanimalo me je tudi mnenje ljudi, ali mislijo, da je napredek v tehnologiji spremenil haiku. Na to vprašanje smo tako Slovenci, kot tuji anketiranci, bili precej razklani. Približno polovica, 54 % anketirancev, je bila mnenja, da se je spremenil, zgolj iz dejstva, da se distanciramo od narave, predvsem mlajše generacije. Ostalih 55 % pa je bilo mnenja, da se haiku kot literarna oblika ne more spremeniti, saj ga omejujejo pravila. Eden od tujih anketirancev, ki je bil po odgovorih sodeč zelo več o haikujih, mi je podal zelo zanimiv odgovor na to

vprašanje: »Haiku kot tudi vse ostali kulturni napredki, se spremenijo v pomenu in vrednosti skozi čas. Napredek v informacijski in navigacijski tehnologiji je haiku naredil bolj dostopen svetu, kjer so ga lahko ostale kulture spreminjale in vanj dodajale značilnosti svojih kultur. To pa je haiku tudi pomensko spremenilo, saj so se ljudje začeli distancirati od temeljnih pravil. Tako lahko dandanes vidimo zahodnjaške haikuje, ti. senryuu oziroma haiku brez pomena narave. Takšni haikuji, čeprav nepravilni, so potem lahko uporabljeni tudi v domači kulturi. To lahko vidimo v Japonskih televizijskih oddajah in šovih, kjer senryuu uporabljajo kot komično vsebino.«

Za na konec pa mi je ostalo le še eno vprašanje. V njem me je zanimalo, kaj je po njihovem mnenju najbolj potrebno za kreiranje novega haikuja. Slovenci smo na to vprašanje največkrat odgovorili z besedami *kreativnost (40 %)*, *čas (10 %)*, *ideja (15 %)* in *inteligenca (30 %)*. Tujci so prav tako odgovarjali z istimi besedami. Le eden, ki sem ga že prej citiral, je na vprašanje odgovoril pravilno. Pravilen odgovor tukaj pa bi bil *kigo*, torej beseda iz narave.

8 Zaključek

Moj glavni cilj te raziskovalne naloge je ne glede na izhodiščne teze bil drugačen. S to raziskovalno nalogo sem posredno želel raziskati tudi poznavanje tujih kultur in literature. Glede na prejete odgovore sem bil rahlo razočaran. Menim, da je vednost tujih literatur, predvsem pa zunaj evropskih bistveno premajhna. Čeprav vem, da je kultur in njihovih tipov literatur na svetu preveč, da bi vse poznali, bi bilo prav, da poznamo vsaj nekaj večjih, med drugimi tudi neevropske, pa četudi jih v življenju morda ne bomo nikoli potrebovali. Glavni predsodek leti ravno na šolske sisteme, ki učijo preveč specializirano. Sem mnenja, da bi se v šolah morali učiti splošne tematike iz vseh področij, ne le nekaterih, ki bi »morda« bile zelo pomembne za nas in našo okolico.

Toliko o mojem »skritem namenu«. Kar pa se mojega osnovnega namena tiče, sem ugotovil, da se je haiku širom sveta razvil zelo drastično po drugi svetovni vojni, predvsem pa na območja Združenih Držav Amerike, Severne Evrope in Balkana. Haiku se je in ni spremenil s prihodom moderne tehnologije in napredka. Predvsem na domačih tleh, torej na Japonskem, se je haiku v veliki meri ohranil takšen, kot so ga pisali njihovi predniki. Spremenil pa se je predvsem v tujini, kjer smo zaradi svojih idealov, načinov, kulture in drugačnosti posredno vplivali na haiku. Govorim predvsem v smislu drugačnosti zgradbe in pomena. Kigo se je kar precej izgubil, saj smo tujci začeli haiku posploševati in s tem smo izgubili njegov temeljni pomen. S tem ciljam predvsem na povezave med naravo z drugimi dejavniki, kot so razni dogodki, psihična stanja, občutja itd. Je pa tudi res, da se je tudi na naših tleh našlo nekaj piscev, ki še razumejo pravi pomen haikuja, ki ga pišejo v njegovem pravem pomenu, ter ga s tem ohranjajo za nadaljnje generacije.

9 Seznam uporabljene literature

- B. A. Novak: *Oblike srca: pesmarica pesniških oblik*. Lj: Modrijan. 1997.
- Wikipedija, 15. 1. 2014.: [http://en.wikipedia.org/wiki/On_\(Japanese_prosody\)](http://en.wikipedia.org/wiki/On_(Japanese_prosody))
- Haiku Društvo Slovenija, 16. 1. 2014.: <http://www.tempslibres.org/hcs/letni/lc26.html>
(Martina Ogorelec)
- Sakka3, 16. 1. 2014.: <http://www.sakka3.com/monument/sekourei/roppo-warihada1/index.html> (Matsuo Bashou)
- WikiHow, 17. 1. 2014.: <http://www.wikihow.com/Write-a-Haiku-Poem>
- Wikipedija, 21. 1. 2014.: <http://en.wikipedia.org/wiki/Haiku>
- Wikipedija, 21. 1. 2014.: <http://ja.wikipedia.org/wiki/%E4%BF%B3%E5%8F%A5>
- Gerber, M. (2007): The Importance of Poetry in Japanese Heian-era Romantic Relationships.:
<https://kb.osu.edu/dspace/bitstream/handle/1811/25243/jThesisFinal.pdf?sequence=1>
- Patricia Burleson (1998), The history and artistry of haiku.:
<http://spice.stanford.edu/docs/138>
- HaikuPoer, 30. 1. 2014.:
http://www.haikupoet.com/definitions/beyond_the_haiku_moment.html
- Project Aozora, 15. 2. 2014.: <http://www.tempslibres.org/aozora/en/centre.html>
- Haiku Društvo Slovenije, 16. 2. 2014.: <http://www.tempslibres.org/hcs/letni/dhome.html>

10 Priloge

- Anketni vprašalnik

ANKETNI VPRAŠALNIK

Ta anketni vprašalnik služi kot sestavni del raziskovalne naloge z naslovom Haiku. Namen raziskovalne naloge je raziskati razvoj haikuja skozi zgodovino, predvsem pa razlikovanje med tradicionalnimi, ter sodobnimi haikuji. Odgovori na anketo bodo uporabljeni v analitične namene. Anketni vprašalnik bo anonimen, vzel pa vam bo največ pet minut časa. Hvala Vam za pomoč. Klemen Gumzej, avtor raziskovalne naloge --- Haiku je trivrstična pesniška oblika, ki izvira iz časa Heian na Japonskem. Pesmi ponavadi med vrsticami niso logično povezane, saj smo omejeni s številom zlogov (5,7,5). V prvi vrstici imamo torej 5 zlogov, v drugi 7, v tretji pa zopet 5. Bistvo haikuja pa je prikaz trenutka iz narave, ki ga povežemo z človeškimi občutki.

Jedilnica besed

je na dosegu.

Odpri knjigo!

- Tatjana Malec

Kača je odšla,

oči pa, ki so me gledale,

so ostale v travi.

- Kyoshi Takahama

Otroške roke s kleklji hitijo,

tiho nastajanje

idrijskih čipk

- Kiko Akishino

VPRAŠANJA:

Kakšne občutke doživljate ob prebranih pesmih?

Kateri od zgornjih treh haikujev je po vašem mnenju tradicionalen in zakaj?

Ali je po vašem mnenju sodobni tehnološki napredek vplival na razvoj haikuja? Zakaj?

Ali je po vašem mnenju sodobni tehnološki napredek vplival na razvoj haikuja? Zakaj?

Kaj je po vašem mnenju nujno potrebno za izdelavo kvalitetnega haikuja?